דברים האסורים קודם שחרית

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

1) גמ' ברכות יד.

ואין בכך כלום עד כמה ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעתא: אמר רב [ה]כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר [א] חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא [ב] אל תקרי במה אלא במה ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב תרגמה ר' אבא במשכים לפתחו (א"ר יונה א"ר זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה א"ל במה אמרת א"ל לא אסור קא אמינא וכדרב אידי בר אבין ד) אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [י]אסור לו לאדם לעשות חפציו[ט] קודם שיתפלל שנאמר [ג] צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן [י]כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו:

2) תוס' ברכות יד.

במשכים לפתחו. וכן הלכה אבל פגעו באקראי מותר:

3) רשב"א ברכות יד.

אמר להו אנא אסור[104] אמרי. כלומר ואפי' במוצא חברו בשוק כדי שלא יפנה לבו לשום דבר עד שיתפלל[105]. וכתב הראב"ד ז"ל[106] דהיינו שנהגו לומר בבקר צפרא דמרי טב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל, ומפני שהוא משנה בלשונו יזכור.

4) בית יוסף סי' פט

בכך כלום והכריעה איסור גמור [ז] אפילו בלא נתינת שלום קודם שיתפלל אבל אם התחיל לברך הברכות כיון שקיבל עליו עול מלכות שמים בברכות אין לחוש כל כך עכ"ל (ב):

ג ומ"ש רבינו ואסור לו להתעסק בצרכיו. (שם) אסור לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל. וכתוב בתרומת הדשן (סי' יח) שראה דים מן המדקדקים שהיו נמנעים ללכת לצרכיהם בשחרית עד שהיו נכנסים תחלה לבית הכנסת ואומרים שירות ותושבחות ואחר כך הולכים לעשות חפציהם והוא כתב דמפשטא דגמרא משמע דלאו שפיר קא עבדי דאתפלת שמונה עשרה שנקבעו עיקר לעבודת הקב"ה קפיד תלמודא להקדים אותה לעשיית חפציו (ג): **ומ"ש רבינו או לילך**

5) רשב"א ברכות י:

[י, ב] **כל האוכל ושותה ואח"כ מתפלל עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גוך.** ודוקא בשהתחיל לאחר שהגיע זמן תפלה, אבל התחיל קודם לכן אינו צריך להפסיק[274], וכ"כ בתוספות[275].

6) רא"ש ברכות פ"א סי' י

עול מלכות שמים. ומצאתי כתוב בשם ר"י ז"ל דאם התחיל לאכול קודם שעלה עמוד השחר (ס) כיון שעלה עמוד השחר פוסק. אף על גב דאמרינן (שבת דף ט:) בתפלת המנחה אם התחילו אין מפסיקין. שאני הכא [מ] דאסמכוה אקרא ואיכא לאו דלא תאכלו על הדם. ואבי העזרי ז"ל כתב (סא) דמותר לשתות מים בבקר קודם תפלה (סב) [נ] דלא שייך במים גאוה: ר' יהושע אומר עד שלש שעות. אמר רב יהודה אמר

7) רמב"ם פ"ה מהלכות תפילה

הקול. והכריעה. והשתחויה: **ב** [י]עמידה כיצד אין מתפלל אלא מעומד. [א]היה יושב בספינה או בעגלה אם יכול לעמוד יעמוד. ואם לאו ישב במקומו ויתפלל. חולה מתפלל אפילו שוכב על צדו והוא שיכול לכוין [ב]את דעתו. וכן הצמא והרעב הרי הן בכלל חולים אם יש בו יכולת לכוין את דעתו יתפלל ואם לאו אל יתפלל עד שיאכל וישתה. היה

8) גמ' ברכות ה:

לוא

ואיזדבן בדמי דחמרא: תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי [א]ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב"ל[ס] [ב]מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר [ה] ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא [ג]סמוך למטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום דא"ר[ע] חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר [ו] וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם [ז] וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה:

9) רש"י ברכות ה:

טעם גנבה: סמוך למטתי. כל ימי זהרתי שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממטתי עד שאקרא ק"ש ואתפלל: צפון לדרום. ראשה ומרגלותיה זה לצפון וזה לדרום. ונראה בעיני שהשכינה במזרח או במערב[ב] לפיכך נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות: וצפונך. לשון צפון

10) תוס' ברכות ה:

שאין זה קבוע: **אלא** אימא סמוך למטתי. שלא היה עושה מלאכה עד שיתפלל. ורש"י פירש אפילו ללמוד שאסור ללמוד קודם תפלה. ולא ידעתי מנא ליה. אבל ראיה דשרי ללמוד קודם דלקמן בפרק שני (דף יד ב) אמרינן דרב מקדים ומשי ידיה ומברך ומתני פרקיה וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו': **כל** הנותן מטתו[ו] בין

11) רא"ש ברכות פ"א סי' ז

שיתפלל * ורש"י פי' שגם לתלמודו אין לו להפסיק (א) ותימא הוא מנ"ל הא. ואפשר דמיירי באדם שמתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לבהכ"נ דאיכא למיחש (יז) דלמא מיטרד בגירסתיה ויעבור זמן תפלה וקריאת שמע. ועל מטתי שתהא

12) רבינו יונה ברכות ג. מדפה"ר

א ד"ה וסכים). ורש"י ז"ל פירש שהיה נזהר דאפילו לקרות[ה] לא היה רוצה אחר שעלה עמוד השחר עד שיתפלל. ואומרים רבני צרפת ז"ל שלא מצינו בשום מקום שהלימוד יהא אסור ואפילו לדברי רש"י ז"ל אין לאוסרו אלא כשלומד לעצמו מפני שיכול להתפלל תחלה ולחזור ללימודו אח"כ אבל במי שמלמד לאחרים ודאי מותר* כיון שהשעה עוברת דזכות הרבים דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד אח"כ שכן מצינו ברבינו הקדוש ז"ל (יג:) שהיה מלמד לתלמידיו וכשהיה

13) שולחן ערוך סי' פט

[ם] **ט** [יב] **ויש אומרים שאפילו במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי** (ט) **טב** כדי שיתן לב שהוא **אסור להתעכב בדברים אחרים כלל עד שיתפלל:**

ג [ט] [יג] [ה] **אסור לו להתעסק בצרכיו (ג)** [ט*] [י] [יד] **או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת** (י) **שמונה עשרה:** הגה [כ*] ויש מקילין לאחר שאמרו מקצת ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר [טו] [ג] וטוב להחמיר בזה: [י] [ד] **ולא לאכול** [ג] **ולא לשתות יא** [טז] **אבל** [כ] **מים** (יא) **מותר לשתות קודם תפלה בין בחול** [כ*] [יז] **בין** (יב) (יב*) **בשבת ויום טוב** [כ**] [יח] **וכן אוכלין ומשקין יב לרפואה** (יג) **מותר:**

ד [ל] [יט] **הצמא והרעב הרי הם בכלל החולים אם יש בו יכולת לכוון דעתו יתפלל ואם לאו** [ל*] **יג אם רצה אל יתפלל עד שיאכל** (יד) **וישתה:**

ה **ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר (ד) יד צריך להפסיק** [י] **טו** [כ] **ויש אומרים שאינו צריך** (טו) **להפסיק:**

ו [ס] [כא] [ו] **אפילו ללמוד אסור משיגיע זמן** (טז) **תפלה** [כב] **והיינו מי שרגיל להתפלל בבית מדרשו ואינו רגיל לילך לבית הכנסת דאיכא למיחש דלמא מטריד בגירסיה ויעבור זמן קריאת שמע ותפלה אבל מי שרגיל לילך לבית הכנסת מותר** [ע] [כג] **ואם הוא מלמד** (יז) **לאחרים אפילו אם אינו רגיל לילך לבית הכנסת מותר כיון שהשעה עוברת דזכות דרבים** [כה] **דבר גדול הוא ואם לא ילמדו עכשיו יתבטלו ולא יוכלו ללמוד:** [הגה] ועיין לקמן סימן ק"ו (ז*):

ז [פ] [כד] **מותר להסתפר וליכנס למרחץ סמוך לשחרית שלא גזרו אלא סמוך למנחה** [ז] **שהוא דבר המצוי:**

14) משנה ברורה סי' פט סעי' ג

(כב) מים מותר. דלא שייך בהו גאוה. ודוקא בלא צוקע"ר[1], אבל עם צוקע"ר אסור, וכל־שכן (כט) משקה־שכר (שקורין ביע"ר[2]) ודאי אסור. וטיי"א[3] וקאפ"ע[4] מותר לשתותו קודם תפלה כדי שיוכל לכוין דעתו ולהתפלל, ובפרט בהמקומות שרגילין בהם ואין מתיישב הדעת בלתם; וכל זה בלא צוקע"ר ובלא חלב [אחרונים]. והעולם נוהגין להקל לשתות עם צוקע"ר. ואפשר דכוונת האחרונים, וכן הרדב"ז שכתב דעם צוקע"ר אין לך גאוה גדולה מזו קודם התפלה, רק אם נותן הצוקע"ר בתוך הטיי"א למתקו, דזהו אסור קודם התפלה, אבל אם לוקח מעט צוקע"ר בפיו בעת השתיה ובלתי זה אין יכול לשתות הטיי"א, אין זה בכלל גאוה. היוצא מדברינו, דבנתינת הצוקע"ר בתוך הטיי"א, או לאכול מעט מיני תרגימא בעת השתיה כדי שלא לשתות הטיי"א והקאפ"ע אליבא ריקנא, אין שום צד להקל בזה קודם התפלה, אם לא מי שיש לו חלישת הלב והוא צריך זה לרפואה; ומכל מקום טוב שיאמר מתחלה על־כל־פנים פרשת "שמע ישראל". כתב בספר פתחי־תשובה החדש, דיש למנוע מלשתות הטיי"א בבוקר קודם התפלה באסיפת חברים, עיין שם טעמו; ומלבד זה רגיל להסתעף מזה איסור אחר, דהלא כתב

ז (לו) להסתפר וכו'. דוקא סמוך לשחרית, דהיינו קודם שעלה עמוד־השחר, אבל משעלה עמוד־השחר גם זה אסור [א"ר]. וכתב הפרי־מגדים, דדין ובודסקי וסעודה אסור סמוך לשחרית כמו סמוך למנחה. ועיין לעיל בסימן ע בביאור הלכה. ולקנות צרכי סעודה בערב־שבת קודם תפלה שרי, דחפצי שמים המה, הא בחול אסור: **(לז) שהוא דבר וכו'.** שרוב העם נכנסין שם

15) ביאור הלכה סי' פט ס"ג

הסמיכו דבריהם וכו' ונ"מ בזה הטעם השני לאסור אפילו אחר שקבל עליו מלכות שמים בק"ש כ"ז שלא התפלל תפלת י"ח ע"כ נ"ל דאפילו מי שמוכרח לאכול לרפואה קודם התפלה יקרא עכ"פ ק"ש קודם: * **וכן אוכלין ומשקין** לרפואה. עיין בפר"ח ופמ"ג דאפילו אם יכול לאכלם לאחר התפלה גם כן מותר כיון שהוא מכוין לרפואה. כתב הח"א נ"ל דאפשר הצריך לאכול מפני חולשת הלב מותר. כתבו האחרונים דאיש חלש שאינו יכול להעמיד על נפשו עד עת שגומרים הצבור תפלתם בבהכ"נ טוב יותר להתיר לו שיתפלל לעצמו בביתו בבוקר ויאכל מעט ואח"כ ילך לבהכ"נ לשמוע קדיש וברכו ושאר דברי קדושה משיאכל קודם התפלה וילך לבהכ"נ להתפלל[א] עם הצבור (בה"ט בשם לקט הקמח

16) ערוך השלחן סי' פט ס"ק כג

לנקיות כידוע. ויש שאסרו לשתות עם צוקע"ר, ואיני יודע הטעם, דאטו שם אכילה יש בזה, והרי אינה אלא להטעים את החמין קצת. ויש שהתירו לשתות עם צוקר כשהצוקער בפיו, אבל להטילה בהחמים ולעשות מים מתוקים אסור [עיין באר היטב סקי"א ומשנ"ב (סקכ"ב)], ואינו עיקר. אבל עם חלב נ"ל דאסור, דחלב משביע. ועוד דבא מדם, דדם נעכר ונעשה חלב (בכורות ו:), ושייך בזה קודם שתתפללו על דמכם. והעולם נוהגים היתר גם בחלב, לפי שאינו בא אלא להטעים המים. וגם קאוו"א מותר לשתות, אע"ג דנראה דקאוו"א משביע, מ"מ כתבו הגדולים דמותר

17) תפילה כהלכתה פ"ו

כג. המעונין לעסוק בפעילות גופנית לחילוץ עצמותיו, כדי לחזק את גופו לעבודת הבורא, במידה ואין באפשרותו לעסוק בכך אלא לפני התפילה — רשאי, ובתנאי שלא יעבור משום כך זמן ק"ש, תפילה או תפילה בציבור (מה).

(מה) כן הורני הגרח"פ שיינברג שליט"א שכל שכוונתו להתחזק לעבודתו יתברך, ולא להנאת גופו בעלמא — צרכי שמים הם. ובאופן שא"א לאחר התפילה. וכמנומק בהערתו

18) רבבות אפרים ח"ה סי' לט

לאחרונה הרבה נוהגים ללכת הרבה ולרוץ, כי זה מוריד את המשקל, ויש שעושים כך בבוקר לפני התפלה, ונשאלתי אם יכולים כי הלא מבואר בדין בסימן פ"ט ס"ג מגמרא דברכות דף י"ט דאסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל וא"כ אם מותר לרוץ לפני התפלה, ועניתי מה שראיתי בספר עשה לך רב ח"ד באמצע סימן כ"ו בחלק אור"ח וז"ל אסור לרוץ קודם התפלה אלא שאם ריצת בוקר זאת היא לצורך בריאת הגוף וכ"ש אם הוא לצורך רפואי נ"ל שאפשר להתיר אחרי שיאמר ברכות השחר וקצת פסוקי דזמרה, אם יהיה קשה עליו הדבר מאד אחרי התפלה, וא"כ התרתי רק בצורך לבריאות הגוף ובקשה לו אחרי התפלה, אחרת נראה דיש לאסור. ועיין בס' סופר המלך

19) שבט הלוי ח"ט ס"א

הוא, ועלינו להחמיר לכתחלה, אבל בנ"ד יש ללמד זכות כיון דעיקר כניסת בני"א למקוה הוא לטבול טבילת טהרה טבילת מצוה להתפלל בטהרת הגוף ונפש (ועפ"י שאין חיוב) ומה שרוחצים תחת המקלחת כדי להעביר כל לכלוך כעין חפיפה, וגם עצם עמידה תחת המקלחת בלי לשבת במים חמים בכל הגוף הוא רק רחיצה ארעית כלפי הלכה זאת, ואין חשש שיבא לידי בטול תפלה עי"ז, אבל פשוט שע"פ המאריכים ברחיצה זו שהוא דבר מגונה.